

טהרת משקים בבית המקדש י"ז ע"א "גופא רב" - ע"ב "רביעית טמאין"

בסוגיה שעוסקת במשקים הטהורים בבית המקדש, מתבצעת הרכבה של שלוש מחלוקת שונות:
 א. [טז ע"א] מה העיד רבי יוסף בן יועזר? רב: בבית המקדש משקין טהורים לגמרי. שמואל: בבית המקדש משקין פסולים (טמאים ואינם מטמאים).

ב. [יז ע"א] על מה העיד רבי יוסף בן יועזר? רב: על משקי בית המטבחים (דם ומים). בעזרה יש דם קורבנות ומים לשיטתם). לוי: על משקי המזבח (דם, מים, שמן ויין). על המזבח ישנם: דם קורבנות, ניסוך מים, שמן מנחות ויין נסכים).

ג. [יז ע"א] האם הכהנים טעו בתשובתם לחגי בשאלה הראשונה? רב: טעו, ששאלם על שמן רביעי לטומאה (שרץ <לחם >נייד <יין >שמן). שמואל: צדקו, ששאלם על שמן חמישי לטומאה (שרץ <בגד >לחם <נייד <יין >שמן). בשאלה השנייה לכו"ע צדקו הכהנים באומרים שהדבר הנוגע טמא.

דעתו של רב רציפה בכל שלושת המחלוקות, אבל הגמרא דנה:

1. כיצד לוי יסביר את שאלת חגי הנביא ע"פ מחלוקת א, ומסיקה שסובר כשמואל:

מח' ב	סובר במח' א:	התוצאה במח' ג:
לוי: משקי בית מזבח טהורים	שמואל: משקין פסולים ולא מטמאים	חגי הנביא שאל את הכהנים בשאלה השנייה: מה הדין אם אחד מארבעת הדברים: לחם, נזיד, יין או שמן נגעו בשרץ אב הטומאה (ולא נזיד שנגע בלחם שנגע בשרץ)? מצד הדין כל אחד מהם הוא ראשון לטומאה, כיוון שגם לשיטת לוי (ע"פ שיטת שמואל) משקי בית המזבח, כיון ושמון, מקבלים טומאה (אך לא מטמאים). ולכן הכהנים צדקו בתשובתם שהדבר שנגע טמא.
	רב: משקין טהורים	לשיטת רב המשקים טהורים לגמרי, ולשיטת לוי הכוונה גם למשקי המזבח כשמן ויין. אם כך כיצד חגי שאל את הכהנים על טומאת יין ושמון, הרי בוודאי שכל המשקים בבית המקדש טהורים, ובשאלה השנייה לכו"ע צדקו הכהנים שאמרו לחגי שהדבר הנוגע טמא, וכיצד תיתכן טומאה במשקים?!

2. כיצד שמואל יסביר את שאלת חגי הנביא ע"פ מחלוקת ב, ומסיקה שסובר כרב:

מח' א	סובר כמח' ב:	התוצאה במח' ג:
שמואל: משקין פסולים ולא מטמאים	רב: משקי המטבח (דם ומים)	חגי הנביא שאל את הכהנים בשאלה הראשונה על יין רביעי לטומאה שלא עושה שמן חמישי לטומאה (כיוון שאין חמישי לטומאה) והכהנים צדקו בתשובתם (כשיטת שמואל במחלוקת ג). אבל אם חגי הנביא היה שואל על יין שלישי האם מטמא את השמן להיות רביעי? תשובת הכהנים הייתה שהוא מטמא, כי שמן ומים טמאים (כשיטת רב במחלוקת ב).
	לוי: משקי המזבח (דם, מים, שמן ויין)	לשיטת לוי שמן ויין במקדש טהורים, אם כך כיצד לשיטת שמואל בשאלה הראשונה שאל חגי על חמישי לטומאה האם הוא טהור – הרי יין גם בשני לטומאה לא עושה שלישי לטומאה? (אין צורך לשאול על חמישי לטומאה, כאשר כבר בשני לטומאה נקטעת הטומאה בגלל שיין במקדש אינו מקבל טומאה).

הגמרא מביאה ברייתא שמחזקת את שתי שיטות האמוראים, רב ולוי במחלוקתם. בתחילה ברייתא לשיטת לוי:

ברייתא: "הדם והיין והשמן והמים, משקי ביי מדבחיא, שנטמאו בפנים (העזרה) והוציאן לחוץ – טהורין (נפסלים מחמת דין "יוצא" ולא ראויים יותר להקריב על המזבח, אך אינם מטמאים אחרים, כיוון שבעת טהרתם נחשבו כ"משקי מי מדבחיא" והם משקים שלא מטמאים אחרים מדאו), נטמאו בחוץ (וחלה עליהם טומאת משקים) והכניסן בפנים – טמאין (לא מועיל הכנסתם לבית המקדש להחשיבם כמשקים של בית המזבח, כי אין מה שיפקיע את טומאתם הראשונה)". משמע שרבי יוסף בן יועזר העיד על טהרת משקי בית המזבח (כשיטת לוי).

קשה על הברייתא: הרי אמר "רבי יהושע בן לוי: משקי ביי מדבחיא לא אמרו דכן (טהורים) אלא במקומן (בעזרה)" – משמע שכל עוד המשקים נמצאים בעזרה הם טהורים, אך אם הוציאתם החוצה הם מטמאים, בניגוד לאמור ברישא של הברייתא?

ת: מטרת ריב"ל למעט את הדין שנכתב בסיפא של הברייתא, שאם הכניסו משקים טמאים לתוך העזרה עדיין הם טמאים וטומאתם אינה פוקעת.

ק: הרי ריב"ל אמר "במקומן" – משמע שדווקא בעת היות המשקים בעזרה טהורים, ולא אם הוצאו לאחר מכן?

ת: כוונת ריב"ל בדבריו לטהר במקרה שנטמאו במקומן בעזרה, שהיו טהורים בעזרה ולאחר מכן בעזרה נטמאו. למעט המקרה בסיפא של הברייתא, שנטמאו מחוץ לעזרה ולאחר מכן הכניסו את המשקים (אין חידוש בתשובה השנייה, אלא פירוש דברי ריב"ל "במקומן" היה ברור למתרגם, אך המקשן הזדרז לשאול אותו שאלה נוספת).

ברייתא: "הדם והמים, (שהם) משקי בית מטבחיא, שנטמאו בין בכלים בין בקרקע - טהורין. (רבנן) שמעון אומר: (המשקים תלושים בתוך) בכלים - טמאין, (מים מחוברים) בקרקע - טהורין". משמע שרבי יוסף בן יעזר העיד על טהרת משקי בית המטבחים (כשיטת רב).

עד כה טהרת המשקים בבית המקדש התבססה על ההנחה שטומאת משקים לא מדאו' אלא מדרבנן, לכן חכמים יכלו לא לגזור על טומאת משקים במקדש כדי לא להרבות טומאה בקדשים (אך ודאי שאם היה הטומאה מדאו' חכמים לא יכלו לטהר את הטמא). אך לשיטת רב פפא טהרת משקים בבית המקדש הינה הלכה למשה מסיני, ואין לה קשר לקביעה שטומאת משקים היא אסורה מדאו'. הגמרא דוחה את שיטת רב פפא בשתי קושיות, ומדייקת את דברי רבי שמעון בברייתא דלעיל.

אמר רב פפא: אפילו למאן דאמר טומאת משקין דאורייתא משקי בית מטבחיא הלכתא גמירי לה (דין זה נלמד הלכה למשה מסיני, לכן המשקים טהורים אפילו שמדאו' הם טמאים).

רבי אלעזר אומר: (מדאו') אין טומאה למשקין כל עיקר (אפילו אינם מקבלים טומאה). תדע שהרי העיד (יוסף) בן יעזר איש צרידה... ועל משקין בית מטבחיא (משקי בית המטבחים בבית המקדש, כמים ודם) דכן (טהורים ואינם מקבלים טומאה).

רבי אלעזר טז ע"א

רב הונא בן רב נתן מקשה לרב פפא: בברייתא רבי אלעזר מוכיח שאין מקור לכך שמשקים טמאים מדאו' מעדותו של רבי יוסף בן יעזר שמשקי בית המקדש טהורים. לשיטתך, רב פפא, אין קשר בין שני הדינים, הרי טהרת משקי בית המקדש טהורים הלמ"מ ללא קשר לדין הכתוב בתורה, וכיצד הוכיח רבי אלעזר מכך לדין דאורייתא?

ספק משקין ליטמא (משקה שספק נטמא) - טמא, לטמא אחרים (משקה שספק טימא אחרים) - טהור, דברי רבי מאיר, וכן היה רבי אלעזר אומר כדבריו. **רבי יהודה אומר:** לכל טמא (משקה מטמא אחרים מדאו'. לכן ספק טומאה מדאו' ברשות היחיד לחומרא (כדין סוטה שנטמאה ברשות היחיד), והמשקה מטמא כל דבר, בין כלי ובין אוכל). **רבי יוסי ורבי שמעון אומרים:** לאוכלין טמאין, לכלים טהורין (מדאו' משקים מטמאים רק אוכל ולא כלים יח ע"א), לכן אוכל שספק נטמא הוא ספק דאו' ברשות היחיד לחומרא, לעומת כלי שספק נטמא הוא ספק טומאה מדרבנן לקולא).

ברייתא טז ע"א

רבינא לרב אשי: לרבי שמעון (כמוכח מהברייתא טז ע"א) משקים מטמאים מדאו', לכן משקים שספק טמאו אוכל - האוכל טמא (שספק דאו' לחומרא). לכן לשיטתו (בברייתא יז ע"א) דם ומים שנמצאים בתוך כלים - מטמאים מדאו', אך אם המשקים מחוברים לקרקע הם טהורים (שלא גזרו על כך חכמים). ואם הלמ"מ שמשקים טהורים מדאו', מדוע חילק רבי שמעון בין כלים ובין בקרקע - הרי שניהם היו צריכים להיות טהורים?

הדם והמים, (שהם) משקי בית מטבחיא, שנטמאו בין בכלים בין בקרקע - טהורין. (רבנן) שמעון אומר: (המשקים תלושים בתוך) בכלים - טמאין, (מים מחוברים) בקרקע - טהורין (כיוון שמי מקווה אינם מקבלים טומאה מדאו', וחכמים גזרו שמי בשיעור פחות מארבעים סאה יטמאו, אך במקדש חכמים לא גזרו).

ברייתא יז ע"א-ב

שיטת רב פפא נשארה בקושייה והם אינם נכונים (כאשר אמר את דבריו לא זכר את הברייתות שסותרות את שיטתו).

[מדין תורה "מקוה מים יהיה טהור" כל מים מחוברים לקרקע שמכסים כלי מטהרים אותו, חכמים גזרו שניתן לטבול כלים רק במקווה בשיעור ארבעים סאה שראוי להטביל בו אדם] **רב פפא:** רבי שמעון טיהר משקים שנטמאו במקדש שמחוברים לקרקע דווקא במים, כיוון שמי מקווה מהתורה אינם מקבלים טומאה, אך דם (שאף שנחשב כמים כמשקי בית מטבחיא) כיוון שהוא טמא מדאו' לא ניתן להכשירו בבית המקדש והוא טמא (הרי שחילוק רבי שמעון מדעת ת"ק בדין משקים נסוב רק על מים ולא על דם). ואף מים שנטמאו טהורים, דווקא במים בשיעור רביעית שראוי להטביל בהם מחטים וצינורות (מזלגות קטנים שטוים בהם חוטי זהב), אבל בשיעור פחות מכך גם מים אלו טמאים (כדין דם).